

*TNCs Gunnar Magnusson (tredje från vänster) får besök av TNCs styrelseledamöter Hans Svensson, Kjell Norman och Bo Ralph i TNCs monter på Fackbokmässan i Stockholm i mars .*

TNC ansluten till Internet, adressen finns på sidan 2 • Om TNC-dagen kan ni läsa på sidan 3 • Terminologin inom hälso- och sjukvården samordnas, läs på sidan 5

- Aktiviteter där terminologiarbete och standardisering möts, sidan 10 •

Termfrågor på sidan 11

# TNC på Internet

**S**edan en tid är TNC ansluten till Internet. Ni kan skicka e-post till oss på adressen:

**tnc@tnc.se**

Vi planerar att under hösten 1996 introducera personliga e-postadresser för kansliets personal.

En egen hemsida har vi också. Den kan ni hitta under adressen:

**http://www.tnc.se**

På hemsidan finns information om TNCs organisation, medlemstjänster

och arbetsuppgifter på svenska och engelska.

Här kan ni läsa om villkoren för medlemskap och abonnemang. Här finns också en publikationsförteckning med prisuppgifter och en kupong med vilken man direkt kan beställa TNCs publikationer och Termdokskivan.

På en egen webbsida under ikonen "Termfrågor" hittar ni några av de frågor som ställts till TNCs term-

tjänst. När vi kommer igång med uppdatering av hemsidan kommer nya termer att läggas in varje vecka.

Det nätverk för datatermer som har bildats av bland annat TNC (se vidare sidan 9) kommer att presentera sina rekommendationer på en annan av TNCs webbsidor.

Medlemsföretag med interna datornät får gärna sprida den information om TNC och om termer som finns på TNCs hemsida.

## Innehåll

TNC på Internet	2
TNC-dagen 1996	3
Från "syren" till "uga"	4
Nytt projekt ...	4
Landstingsterminologi	5
Svenska som kommunikation på KTH	7
Notiser	8
Ur terminologikalendern	9
Nytt i bokhyllan	9
Terminologi och standardisering	10
Termfrågor i urval	11

## TNC-Aktuellt

Nyhetsblad för TNCs medlemmar.

TNC är en ideell förening och har till uppgift att verka för att en lämplig teknisk terminologi skapas och används inom offentlig förvaltning, näringsliv, utbildningsväsen och massmedier.

Redaktion:

Berit Björk

Anna-Lena Bucher

Åsa Holmér

Prenumeration: Berit Björk

Postadress: Västra vägen 9 C, 171 46 Solna

Telefon: 08-735 85 25

Telefax: 08-27 32 86

Postgiro: 55 60 12-3

Bankgiro: 711-1925

E-post: tnc@tnc.se

Hemsida: http://www.tnc.se

TNC-Aktuellt utkommer med 3-4 nummer per år.

Eftertryck tillåts om källan anges.



# TNC-dagen 1996

TNCs representantförsamling höll sitt årsmöte den 17 april på Hotell Winn i Solna Centrum. Efter årsmöte och lunch följde ett eftermiddagsseminarium som tog upp vad Sveriges första år som EU-medlem har inneburit för TNC och för några i TNCs omgivning.

## Årsmötet

Representantförsamlingens ordförande Ann-Britt Sedig hälsade de närvarande medlemmarna välkomna.

### Omval

I år skulle såväl nya styrelseledamöter som revisorer och valberedning väljas. Det blev omval på samtliga poster.

### TNCs ekonomiska ställning

Verksamhetens omsättning var under året 8 396 518 kronor. Det ekonomiska resultatet för 1995 visade på ett överskott på 1 272 233 kronor före bokslutsdispositioner och skatt.

### Framtida verksamhet

Som en bakgrund till redogörelsen av TNCs framtida verksamhet sammanfattade Nils Rönnholm det arbete som under 1995 har pågått på TNC.

Han berättade bland annat om arbetet med EG-kommissionens termdatabas Eurodicautom, som till stor del präglade 1995 års verksamhet, och som även detta år kommer att ta mycket tid i anspråk. TNC skall i år leverera ca 30 000 svenska termer till EG-kommissionen. Under sommaren 1996 kommer en ny offertförfrågan från kommissionen om en tredje del av projektet.

### Hemsida på Internet

TNC har i dagarna upprättat en hemsida på Internet med information om TNCs verksamhet samt en fråge- och-svar-spalt om aktuella termer.

Ann-Britt Sedig menade att det vore bra om vem som helst skulle kunna få sina termfrågor besvarade via Internet, en service som TNC sedan kan debitera.

### Svenska Akademiens språkpris

TNCs styrelseordförande Bo Ralph uppvaktades med blommor med anledning av att han i år tilldelats Svenska Akademiens stora språkpris på 100 000 kronor.

### SOU-betänkande

Med kallelsen till årsmötet hade medlemmarna fått TNCs förslag till remissvar på SOU 1995:93 "Omprövning av statliga åtaganden", som bland annat gav som förslag att TNC skulle bli av med allt statligt stöd.

Olof Bager, före detta styrelseledamot i TNC, påpekade att det inte är första gången man ifrågasätter TNCs verksamhet och menade att remissvaret borde kompletteras med tankegångar om nyttan för staten med terminologisk reda.

Aslög Gyberg från Boverket poängterade att det i svaret borde framgå att missförstånd till följd av felaktig terminologi till och med kan få rättsliga konsekvenser.

Sven Radhe från MMS menade att TNC i remissvaret borde påpeka att utredningen innehåller direkta sakfel, bland annat om de nordiska grannländerna och om finansieringen av standardiseringsorganen.

Bo Ralph tackade för de synpunkter på remissvarets utformning som kommit fram och lovade att styrelsen skulle ta hänsyn till råden och utforma remissvaret därefter. Han föreslog också att det skulle stå en rad om att representantförsamlingen stödjer TNC i allt som anförs i remissvaret.

Ordförande inbjöd de närvarande till lunch och efterföljande seminarium om "Sveriges första år som EU-medlem och TNCs roll däri".

## Seminarium

Eftermiddagen ägnades åt att beskriva hur det praktiska arbetet med EG-projektet har gått till.

Även om TNC har en stor termbank, ett omfattande bibliotek och en viss ämneskompetens har vi naturligtvis inte ämneskunskaper inom alla områden. Däremot kan TNC bi-

stå med terminologiskt expertkunnande som gäller för alla ämnesområden. De experter som TNC anlidade utanför huset för detta projekt fick således en introduktionskurs i terminologiarbete. Dessutom fick varje expert en noggrann instruktion om arbetsgången.

Klaudia Dobrina och Gunnar Magnusson från TNC visade hur underlagsmaterialet och instruktionerna som experterna fick såg ut.

Arbetsunderlaget var indelat i ämnesområden. För att kunna tillföra "rätt" svensk motsvarighet måste man vara både ämnesexpert och språkkunnig. Man måste känna till begreppet, som i det här materialet var beskrivet på franska, engelska, tyska eller danska.

En av de experter som anlidades var Anders Kleverman från Svenska Försäkringsföreningen. Under seminariet höll han ett anförande där han jämförde arbetsgången i ett terminologiarbete i vissa avseenden med Dantes inferno.

Birgitta Åbjörnsson, Delegationen för översättning av EUs regelverk hade anförtröts att reda ut en stor del av de juridiska termerna i databasen. Hennes inlägg kan ni läsa i sin helhet här nedan.

Berit Björk

## EDIC från min horisont

En vårvinterdag för drygt ett år sedan vandrade jag i sällskap med en kollega, Per Pettersson, från TNC här i Solna med en tjock trave tabulatorpapper innehållande 3 200 juridiska termer på franska med sina motsvarigheter på tyska, engelska och ibland också på danska. Nu gällde det bara att hitta de rätta svenska motsvarigheterna. Med en eller annan ordbok skulle det väl lösa sig kan man tycka.

Vi delade på högen och disponerade således över 1 600 termer var. Enligt uppdraget skulle var och en av oss leverera 1 440 termer på

⇒



svenska sju månader senare. Vi kunde alltså hoppa över 10 % av termerna. Det visade sig vara bra eftersom en del termer var om inte omöjliga att hitta på svenska så i alla fall troligen mycket tidskrävande.

Som exempel på ämnesråden i min hög kan jag nämna avtalsrätt, arvs- och gåvorätt, bolagsrätt, försäkringsrätt, fastighetsrätt, konkursrätt, processrätt, testamentsrätt och växel- och checkrätt. Till alla dessa områden kom en och annan term som var mycket udda liksom termer som var helt allmänna.

När det gäller hjälpmedel använde jag mig förstås av alla möjliga ordböcker, såsom Norstedts franska, tyska och engelska ordböcker liksom den nya stora franska ordboken från Natur och Kultur. Även Bonniers latinska ordbok kom väl till pass då och då. Vidare juridiska ordböcker från franska respektive engelska och även fransk-franska, tysk-tyska och engelsk-engelska juridiska ordböcker.

Utan lagboken, Norstedts juridiska handbok och den utmärkta Juridikens termer hade jag nog många gånger varit rådlös. Sist men inte minst måste jag nämna Blinkenberg og Høybye Fransk-dansk ordbok. Det är en fantastisk ordbok utan motstycke för svenskan. Via Blinkenberg kom jag för det mesta in på rätt spår. Spår var ordet. Många gånger kände jag mig som en detektiv som satt med olika spår, som skulle pusslas ihop till en riktig lösning av problemet. Ibland var det svårt, särskilt om den franska, tyska och engelska termen i ett termfält gick åt olika håll. Jag litade mest på franskan i de fallen, eftersom franskan verkade vara originalspråket för termbasen. Det framkom ganska tydligt vad gällde t ex processrätten och arvs- och gåvorätten.

Inför det här anförandet har jag bläddrat igenom mitt material för att ge några konkreta exempel på mina termer. Man kan dela in mina termer

i tre små grupper. I den första gruppen finns termer med välgrundade svenska motsvarigheter. I den andra termer som det var svårare att hitta någon bra svensk motsvarighet för, eller så fanns det ingen. Den tredje gruppen kan vi kalla för kuriosa-gruppen. Här fanns uttryck som *egendom tillhörig döda handen* (*property in mortmain* på engelska). *Döda handen* är beteckning på kyrkan, stiftelser och andra inrättningar såsom mottagare av egendom, vilken däri- genom undandras omsättning.

I början av projektet tyckte jag att det fanns oceaner av tid för att fullgöra uppdraget, men det var väldigt vad tiden gick fort. Hösten blev minst sagt hektisk, men det hade också sin charm. Kontakterna med personalen på TNC gick mycket smidigt och de var särskilt täta i november. Det var en härlig känsla att som avslutning få bänka sig till julbord på Ulriksdals värdshus.

Birgitta Åbjörnsson

## Från ”syren” till ”uga”

Nationalencyklopedin närmar sig färdigställandet och under hösten kom band 18 som innehåller uppslagsord från *syren* till *uga*.

Mellan *s* och *u* finns bokstaven *t* och där hittar vi artikeln om *terminologi* som återges här nedan:

”**terminologi** (av medeltids-lat. *terminus* ’term’, se ►*term*, och ►*-logi*), dels ett förråd av facktermer, dels läran om begrepp och termer och deras relationer (terminologiläran). Det arbete som baseras på terminologiläran och som resulterar i ett visst urval av facktermer, sammanställda i t.ex. en ordlista, kallas *terminologiarbete*. Målet för detta är att möjliggöra en entydig och effektiv kommunikation fackmän emellan – både inom en bransch och mellan olika branscher.

De första grundvalarna för en

terminologiteori lades av österrikaren Eugen Wüster i boken ”Internationale Sprachnormung in der Technik, besonders in der Elektrotechnik” (1931). Den främsta principen i Wüsters teori är att han sätter begreppet i centrum samtidigt som han betonar att begreppet och dess benämning principiellt är oberoende av varandra. Kärnan i den moderna terminologiteorin rör det inbördes förhållandet mellan referent (företeelse i verkligheten), begrepp (föreställning, idé om företeelsen), term (benämning) och definition (språklig beskrivning av begreppet). Utgångspunkten för terminologiarbete är en analys av begrepp och begreppssystem. Definitionen skall återspegla begreppets plats i begreppssystemet.

ALB ””

ALB står för Anna-Lena Bucher.

## Nytt projekt – EU-terminologi

TNC har nyligen fått ett uppdrag från EU/FoU-rådet att göra en ordlista över ett femtiotal termer som används när man informerar om EUs olika forskningsprogram. Man vill få fram lämpliga svenska termmotsvarigheter till termer som *thematic networks* och *cooperative research*. EU/FoU-rådet har regeringens uppdrag att svara för samordningen i Sverige av EU/FoU-verksamheten och att vara ett nationellt kontaktorgan i de här frågorna.

Ordlistan kommer förutom engelska och svenska termer att innehålla en förklaring eller beskrivning på svenska, snarare än regelrätta definitioner.



# Landstingsterminologi



VPA-gruppen.

Det händer saker i landstingsvärlden. Patientjournaler blir datoriserade, medicinsk kunskap hämtas via Internet, telemedicin ligger än i sin linda men snart ... En förutsättning för att det "elektroniska" skall fungera är att man vet vad man talar om – så att man vet vad man skall söka efter. Detta har landstingen nu kommit underfund med, något vi här på TNC har märkt. Vi har blivit anlitade från flera håll inom den svenska hälso- och sjukvården.

Det finns också andra skäl än datoriseringen, eller den så populära datormodelleringen, till det terminologiska intresset hos landstingen. Dagens ekonomiska klimat ställer ökade företagsekonomiska krav på landstingen. Nationellt vill man också kunna göra statistiska jämförelser mellan olika landsting. Det går inte om man inte har kommit överens om vad ett "besök" eller ett "vårdtillfälle" är.

Inom Spri pågår därför ett arbete

med att sammanställa och samordna den vård- och patientadministrativa terminologin för att underlätta statistiska beräkningar, det så kallade VPA-projektet. I början av 1995 bjöd projektledaren *Ulla Gerdin* in Socialstyrelsen, Landstingsförbundet och Kommunförbundet, liksom alla landsting och kommuner med ansvar för hälso- och sjukvård, att delta i arbetet. I samband med detta kontaktade hon också TNC och i april förra året höll TNC en första kurs för den arbetsgrupp som då hade bildats. TNC har därefter medverkat i arbetsgruppens samtliga möten som terminologiska experter.

Drygt 50 begrepp har stötts och blötts i VPA-gruppen och i två olika omgångar också sänts ut på remiss till landstingen och andra intressenter. Genomgången av den andra remissrundan är nu klar. För oss på TNC återstår att göra en grafisk presentation av begreppssystemen och en sista språklig kontroll av definitioner

och anmärkningar.

Under det senaste mötet i maj passade TNC-Aktuellt på att ställa några frågor till representanterna för de olika landstingen. Frågorna och svaren kan du läsa på följande sidor.

TNC har också arbetat med landstingen på regional nivå. Stockholms läns landsting har blivit medlem i TNC och har anlitat oss i utbildningsfrågor. Vi har hållit flera olika grundkurser i terminologi för olika grupper inom landstinget. Dessutom har vi vid ett par uppföljningskurser som terminologiska rådgivare kunnat hjälpa dem som skall utforma definitioner till begrepp inom områdena personaladministration, ärendehantering, ekonomi och organisation.

HSS (Hälso- och sjukvårdsstandardiseringen) har också anlitat TNC, dels för medverkan i CEN/TC 251 Medical Informatics, dels för terminologiutbildning till de nationella arbetsgrupperna.

Åsa Holmér

	1. Varför är det viktigt med det här terminologi-arbetet?	2. Vad har du lärt dig? Vad var nytt för dig?	3. Hur tänker du sprida resultatet av detta arbete i ditt landsting?	4. Trodde du att terminologiarbete skulle ta så här lång tid?
Inger Andersson, Kristianstads läns landsting	Gemensamt språk – gemensam världsbild.	Tekniken, metodiken var ny. Jag har lärt mig vikten av en struktur, en helhetsbild.	Vet ej just nu ... , men spridas skall det.	Nja ...
Ingrid Helin, Landstinget i Jönköpings län	Det är nödvändigt med gemensamma termer för jämförbara uppgifter både på hemmaplan inom länet och inom landet.	Jag har lärt mig att bli mer stringent, att bena upp och analysera i begrepp.	På alla plan: inom den egna avdelningen, i medicinska programgrupper, i sjukvårdens ledningsgrupp, i arbete med verksamhetsuppföljning och budgettillsammans med ekonomiavdelningen.	Ja, jag är inte förvånad.
Ann Bonair, Socialstyrelsen	Terminologiarbetet är ett viktigt led i att få en gemensam grund för enhetlig nationell statistikrapportering.	Att termerna används på så mycket olika sätt ute i landet var en överraskning.	Jag sprider resultatet inom Socialstyrelsen.	Ja.
Erik Sätterström, Landstinget Kronoberg	En nationell likriktning gör jämförelser möjliga.	Tålmod. Att synen på vissa termer kan vara så olika.	På alla tänkbara sätt.	Ja!
Per-Erik Tengmark, Landstinget Blekinge	För att kunna samla och jämföra prestationer inom sjukvården. Detta skall kunna ske på alla nivåer: lokalt, regionalt, centralt.	Jag har lärt mig hur komplext området är. Det som var nytt var att man måste tänka i hierarkiska begreppsstrukturer.	Genom information och arbete i olika IT-projekt.	Ja.
Anders Blomkvist, Landstinget i Uppsala län	Det är viktigt att orden betyder samma sak för alla inblandade. Missförstånd undviks därigenom.	Att det är svårt att kommunicera när termen inte motsvarar samma begrepp för "sändare" och "mottagare". Motsvarande problem uppstår i datorvärlden när man försöker koppla olika system för att sammanställa informationen.	Jag hoppas att resultatet av vårt arbete kommer att presenteras i en rapport och att socialstyrelsen eller LF ställer sig bakom den och med kraft uttalar att detta skall man rätta sig efter. Via de arbetsgrupper och kontaktpersoner jag har i vårt landsting kommer jag att propagera för användande av termerna!	Nja. Jag har erfarenhet av projekt som gäller utveckling och införande av datoriserade system och där är det oerhört vanligt med tidsöverdrag i tidplanerna. Jag hade nog från början en förhoppning att detta arbete skulle vara enklare och gå snabbare. Jag hade inte rätt.
Leif Hammarström, Landstinget Väster-norrland	Gemensamma definitioner av termer och begrepp är en förutsättning för regionala och nationella jämförelser av verksamhetsstatistik inom sjukvården.	Att definiera termer har inte varit lätt men samtidigt givit kunskaper inför framtiden om hur man skall hantera sådana problem.	Samtliga nivåer i verksamheten kommer att beröras av detta resultat, framför allt statistikinsamling och systemutveckling.	Jag anade det från första början då vi ägnade en halv dag för att diskutera <i>en</i> term!
Conny Oscarsson, Landstinget i Älvsborg	För att ge systematiskt registrerade begrepp och variabler en enhetlig tolkning så att de kan förmedlas och sammanställas.	Det har lärt mig mycket: att det tar mer tid än jag trodde. Jag har också insett betydelsen av att få olika professioner i branschen att förstå och acceptera t ex valet av en viss definition.	Vi bör rikta information till bland annat systemansvariga på kliniken; verksamhetsuppföljare och ekonomer; "taxe-byråkrater"; ledning och stab.	Nej.



	1. Varför är det viktigt med det här terminologiarbetet?	2. Vad har du lärt dig? Vad var nytt för dig?	3. Hur tänker du sprida resultatet av detta arbete i ditt landsting?	4. Trodde du att terminologiarbete skulle ta så här lång tid?
<b>Elisabeth Berglön, Landstinget Gävleborg</b>	Ska olika enheter inom och mellan förvaltningar, landsting och myndigheter kunna kommunicera med varandra och jämförelser kunna göras måste man tala samma språk.	Eftersom det är första gången jag är med är ju diskussionerna kring begreppen nya för mig och samtidigt har jag lärt mig just varför man har gjort de definitioner man gjort.	Resultatet går ut till alla som varit med och besvarat remisserna. Vi har startat ett standardarbete i vårt landsting där vi kommer att använda de termer som tagits fram här.	Ja.
<b>Jan S Svensson, Bohuslandstinget</b>	Vi får möjlighet till gemensam/nationell uppföljning och jämförelse av företeelser inom hälso- och sjukvården. Språket är också viktigt för ökad förståelse. Terminologiarbetet är också viktigt i systemutvecklingsarbetet.	Att det finns många "sanningar".	Spridning genom möten, skriftliga informationssammansättningar, löpande information via lokal e-post.	Ja.

## Svenska som kommunikation på KTH

Att det är viktigt för den tekniska expertisen att kunna kommunicera i tal och skrift på ett effektivt vis framhålls allt oftare i våra dagar. Kravet på experten att kunna föra ut sitt budskap till allmänheten och andra intressenter ökar i takt med att tekniken griper in alltmer i vårt vardags- och yrkesliv. Vidare sägs det att modern teknik och know-how kommer att bli de områden som förhoppningsvis skall trygga våra nationalinkomster i framtiden.

Avdelningen för språk och didaktik på KTH ger sedan ett par år tillbaka fyrapoängskursen "Svenska som kommunikation". Kursen omfattar 56 timmar och ges två gånger under ett läsår. Dess syfte är att lära teknologerna att kommunicera skriftligt och muntligt med huvudsakligen tre målgrupper: "allmänheten", de tekniskt allmänbildade och ämnesexperterna.

Som språkligt rättesnöre används naturligtvis *TNCs skrivregler*, på vilken bok de även får göra två obligatoriska test.

Bland de skriftliga uppgifter studenterna ställs inför är att söka för-

klara en svår och komplicerad företeelse, till exempel *dopplereffekten*, *CD-teknik*, *radar*, *hologram* ..., för en icke-expert; att i form av en PM rikta ett förslag till ett företags ledningsgrupp samt att sammanställa sin egen cv och formulera en platsansökan. De skall vidare skriva en artikel som skall vara tänkt för en Ny Teknik-läsare och som granskas och bedöms av en redaktör på tidningen. En teknisk rapport på fem sidor är det mest omfattande skriftliga kravet.

Att utforma mer säljriktad information tränas också, såsom grupparbeten för att göra ett produktblad och en posterutställning.

Som en övergång till kursens muntliga aktiviteter får de lämna in en argumentationsanalys av en debattartikel.

Svenskan i tal övas i ett antal situationer som vi vet att de kommer att hamna i. Alla håller en presentation på fem minuter som skall vara avpassad efter auditoriet och som bedöms av kamraterna och läraren efter ett frågeformulär. De får också vara med om att leda ett protokollfört formellt möte, där de agerar i

olika roller efter ett scenario. I ett rollspel som heter "Anställningsintervjun" får eleven både pröva på att som platsökande presentera sig inför en intervjupanel bestående av kurskamrater och att själv sitta som utfrågare i en sådan panel. Ett mera muntligt inlägg är en retorikmatch som utkämpas mellan olika lag i spexartade ämnen, där segraren koras genom handuppräkning.

Lektionstiden ägnas åt föreläsningar och övningar inom olika områden såsom kommunikationsteori, presentationsteknik, retorik, argumentationsanalys, typografi, språkvård, rapportskrivning. Vid ett celebrert tillfälle får vi besök av TNC, då dess verksamhet presenteras och terminologiproblem diskuteras.

Denna kurs förekommer också i en nedbantad version som den ena tvåpoängsdelen i kursen "Svensk och engelsk kommunikation", vilken vänder sig till KTH-studenter med invandrarbakgrund. I det skicket är den naturligtvis anpassad efter de studenternas språkliga nivå.

Tom Åseskog  
TNCs kontaktperson på KTH



# Notiser

## Rådet för tyskspråkig terminologi (Rat für deutschsprachige Terminologie)

UNESCO-kommissionen för Tyskland, Österrike och Schweiz har tagit initiativet till bildandet av ett råd för tyskspråkig terminologi. Bland annat skall rådet sprida insikt om betydelsen av terminologi och terminologiarbete inom det tyskspråkiga området. Det skall också samordna och stödja sådant arbete.

Rådet är sammansatt av ca 25 personer från näringsliv, myndigheter och utbildningsväsen, alla sysselsatta med terminologifrågor i någon form. Ordförande är för närvarande professor Klaus-Dirk Schmitz, Fachhochschule Köln.

## Terminologie für ein vielsprachiges Europa

Deutscher Terminologie-Tag e.V., DTT, anordnade ett symposium 12–13 april, 1996, i Maternushaus, Köln. Förutom ett föredrag om "Terminologiarbete und Terminologikooperation in den nordischen Ländern" framfört av Anna-Lena Bucher, TNC, stod följande föredrag på programmet:

- Vielsprachigkeit – eine Herausforderung für Europa (Manfred Dammeier, Düsseldorf)
- Sprachenpolitik und Terminologie (Hein Zerwes, Bryssel)
- Neuere terminologische Entwicklungen in Ungarn (Eva Metz, Pécs)
- Terminologiekoooperation. Planung und Organisation auf europäischer Ebene (Deborah Fry, Mainz)
- Technische Infrastrukturen in der europäischen Terminologiekoooperation (Klaus-Dirk Schmitz, Köln)
- Aufbau einer mehrsprachigen Terminologiedatenbank für Recht und Verwaltung (Donatella Pulitano, Bern)
- Neue Entwicklungen im Bereich der rechnergestützten Terminologieverwaltung (Peter Sandrini, Innsbruck)
- Terminologie und Copyright (Christian Galinski, Wien)

- Aus der Arbeit des DTT e.V. (Ursula Reisen, Köln)
- Erstellung wettbewerbsfähiger Sprachdienstleistungen unter den künftigen Rahmenbedingungen (Hans Koller, München)
- Neue Entwicklungen am Institut für Übersetzen und Dolmetschen der Universität des Saarlandes (Heidrun Gerzymisch-Arbogast, Saarbrücken)
- Das europäische Zertifikat "Terminologie" (Alfred Lovenberg, Mons)

Arrangörerna kommer att sammanställa alla föredragen i en skrift. Den som är intresserad av denna eller av information om DTT kan vända sig till Ursula Reisen, DTT-Vorstand, An der Alten Post 18, D-50859 KÖLN, Tyskland.

## Nybildad arbetsgrupp för språkvårdsfrågor

Svenska optiksällskapet (SOS) är en ideell förening för personer, organisationer och företag med intresse för optik och optisk teknik. Dess uppgift är att främja utvecklingen på området inom Sverige; sällskapet är också svenskt kontaktorgan för European Optical Society.

Mot bakgrund av att det är ett stort inflöde i det optiska fackspråket av engelska termer, som visat sig vara svåra att hantera, beslöt SOS i höstas att upprätta en arbetsgrupp för språkvårdsfrågor. Beslutet kom sedan frågan aktualiserats i en av referensgrupperna vid Institutet för optisk forskning och i en paneldebatt under medverkan av Anna-Lena Bucher vid institutets teknikdag på Tekniska Mässan. Kontakt togs med TNC och arbetsgruppen höll ett första konstituerande sammanträde i april 1996.

Gruppens sammansättning är följande:

- Klaus Biedermann, institutionen för fysik II, KTH
- Magnus Breidne, Institutet för optisk forskning
- Anna-Lena Bucher, TNC
- Dietmar Letalick, FOA 3 Lasersystem
- Lars Åke Svensson, centrum för

rehabiliteringsteknik, Lunds tekniska högskola

Per Söderberg, Sveriges legitimerade optikers riksförbund

Sten Waller, CelsiusTech Electronics  
Leif Östlund, Telia Research AB

Resultaten från gruppens möten skall presenteras i *Aperturen*, en tidskrift som Institutet för optisk forskning ger ut.

## Nätverket för datatermer

Ett nätverk för datatermer bildades i maj. I nätverket ingår förutom TNC, Svenska språknämnden och ITS också representanter för databranschen, från de stora tidningarna Dagens Nyheter och Svenska Dagbladet samt radio och tv, från översättare av datalitteratur och utbildare av datakunskap. Nätverket har med andra ord en mycket bred representation. När de första rekommendationerna inom kort är klara kommer de att publiceras på en egen webbsida som man kommer till via TNCs hemsida, se adress på sidan 2. Givetvis kommer rekommendationerna också att kunna läsas i TNC-Aktuellt.

## Fackbokmässan

TNC deltog den 22–23 mars i årets fackbokmessa på World Trade Center i Stockholm. Besökare var allihanda fackboksintresserade. Särskilt märktes ett stort antal författare till facklitteratur och även många lärare representerande grundskola, gymnasium och akademiska institutioner.

TNC demonstrerade Termdok på cd-rom, visade alla ordlistor samt delade ut informationsmaterial som i huvudsak presenterar användarnyttan av terminologiarbete i kunskapsområdet.

## Storforum om IT

TNC hade en monter på NUTEKS Storforum om IT den 9 maj. TNC fick presentera sig på den tredje och avslutande dagen då huvudsakligen utvecklare av system och program inom IT deltog och även projekt av denna karaktär presenterades.



# Ur terminologikalendern

## 13–18 augusti 1996

### "Seventh Euralex International Congress" i Göteborg

Konferensprogrammet har nu kommit och kan beställas via telefon 031-773 45 44 (Gellerstam), e-post: gellerstam@svenska.gu.se eller fax 031-773 44 55 ("Att. EURALEX").

Av särskilt intresse för terminologer är bland annat följande programavsnitt:

- computational lexicology and lexicography
- terminology and dictionaries for special purposes.

## 14–16 augusti 1996

### "Methods of Terminology Standardization" i Wien

TermNet med stöd av ISOs centralsekretariat anordnar i omedelbar anslutning till möten i Wien inom ISO/TC37 en så kallad workshop om terminologiarbete och standardisering. Enligt programmet kommer deltagarna under tre dagar att få lära

sig hur man

- väljer rätt term
- skriver definitioner
- undviker att uppfinna hjulet på nytt.

Representanter från några ISO-kommittéer, bland annat från ISO/TC176 som nämns på sidan 10 i det här numret av TNC-Aktuellt, kommer att redogöra för sina praktiska erfarenheter av terminologiarbete.

Experter i ISO/TC37 kommer att vara lärare i denna kurs som man kan få ytterligare upplysningar om genom TermNet:

Telefon: +43-1 586 77 63

Fax: +43-1 586 77 64

E-post:

100423.2307@compuserve.com

## 26–30 augusti 1996

### "TKE '96 – 4th International Congress on Terminology and Knowledge Engineering" i Wien

Konferensen har följande sektioner:

1. Terminology and Philosophy of

Science

2. Terminology on the Information Super-Highway: INTERNET and WorldWideWeb
3. Terminology and Language Engineering
4. Terminology and Knowledge Data Management
5. Terminology and Documentation
6. Terminology and Translation
7. Terminology and knowledge Transfer
8. Terminology and Cooperative Writing
9. Terminology and Knowledge in Multimedia Applications
10. Demonstration Models for Terminological Knowledge Engineering

Slutdatum för anmälan till konferensen är den 12 augusti. Ytterligare information om konferensen kan fås via organisationskommittén på telefon +43 1 588 04 113 eller fax +43 1 586 91 85. Anna-Lena Bucher på TNC, 08-735 99 76, kan också lämna upplysningar.

## Nytt i bokhyllan



**Veijde, Olle**

**Liten ordbok i matematik**

**Uppsala : Fagerström & Veijde, 1995**

**ISBN 91-972198-5-1**

Denna lilla ordbok i matematik innehåller 507 upplagsord – från *abskissa*

## Urval: Gunnar Magnusson



**Ordbok om hästar**

svensk - engelsk - fransk - tysk

till *överslagsräkning*. För alla som då och då stöter på matematiska termer, genom studier eller i arbetet är denna behändiga ordbok bra att ha till hands. På ett enkelt och lättberippligt sätt ges klara och rediga förklaringar på vad termerna står för. Ofta anges

även klagörande exempel i anslutning till den förklarande texten. Då många termer inom matematiken härstammar från främmande språk anges även etymologiska härledningar.

**Tyzla, Hanna**

**Ordbok om hästar**

**Uppsala, 1995**

**ISBN 91-630-3500-6**

Hästsporten har på senare år fått en stor utbredning i Sverige och därmed har förmodligen kontakten med utövare i andra länder ökat. Ordboken är i första hand avsedd att vara en hjälp för ryttare och hästintresserade som vill och behöver skaffa sig ett ordförråd inom sporten på ett eller flera främmande språk. På svenska, engelska, tyska och franska tas grundläggande begrepp upp som rör raser, utrustning, gångarter och hästens skötsel.



# Terminologi och standardisering

*Terminologiarbete utgör en viktig del i allt standardiseringsarbete – så har det alltid varit och så är det i hög grad än i dag. Vi skall här berätta om några aktuella aktiviteter där terminologiarbete och standardisering möts.*

## ISO/TC176 Quality Management

Det nära sambandet mellan standardisering och terminologi visas i att det inom ISO finns en kommitté, ISO/TC37, med uppgift att göra standarder om terminologiarbetets principer. Dessvärre är ISO/TC37-standarderna inte alltid så kända och inte heller så använda inom andra tekniska kommittéer som vore önskvärt. Detta betyder att utformningen av definitioner följer andra principer, ofta högst tillfälliga, och terminologiarbete bedrivs därför på olika sätt i olika kommittéer. Ibland finns det variationer till och med mellan arbetsgrupperna inom en och samma kommitté. Därför är det glädjande att ett nytt, mer systematiskt arbetssätt börjat tillämpas inom ISO/TC176 Quality Management.

ISO/TC176, som har kvalitetsstyrning på sitt program, har lagt om kursen för hur terminologiarbetet skall bedrivas. Anledningen är att man vill uppnå en jämnare och högre kvalitet samt en bättre samordning och konsekvens mellan standarderna i ISO 9000-familjen.

Under hösten 1995 samlades ca 150 ledamöter ur sju av kommitténs arbetsgrupper i Durban, Sydafrika, för att få en grundläggande introduktion i terminologiarbetets metoder och principer. Som kursunderlag användes "Practical Guide for Terminology Work", ett dokument som baseras på ISO/TC37-standarderna om terminologi och som har utarbetats huvudsakligen av ISO/TC37:s ordförande Heidi Suonuuti. De som inte hade tillfälle att närvara i Durban skall få möjlighet att delta i ett nytt arrangemang snarast möjligt så att samtliga deltagare skall kunna ha samma grundkunskaper vad gäller terminologi och terminologiarbete. Man talar om "the New Approach

on TC 176 activities" och säger vidare: "No longer will single terms be defined individually in a fragmented manner. It will be expected that all working groups work in a systematic and regulated framework."

Man har uttalat att det är viktigt att denna "nya" filosofi och metodik från och med nu vidareförs till alla nytillkommande ledamöter och att de nyvunna teoretiska kunskaperna snarast tillämpas i praktiskt arbete.

## DIN Termkonzept

I augusti 1995 öppnade DIN, Deutsches Institut für Normung e.V., i Berlin en terminologiavdelning med uppgift att stödja alla DINs standardiseringskommittéer som sysslar med terminologi. På avdelningen arbetar under ledning av Eva-Maria Baxmann-Krafft fyra språkvetare som har terminologi i sin utbildning: Cord Wischhöfer, Petra Grahlmann, Kristina Unverricht och Corinna Hoggenmüller. Under sommaren 1993 praktiserade Corinna på TNC. Hon arbetade bland annat med att tillföra tyska ekvivalenter till TNC 96 *Skogsordlista*.

Terminologernas uppgift på DIN är att på remisstadiet granska terminologiavsnitten i alla standarder. Man tittar till exempel på om en definition inleds med närmast överordnad term, om den är för snäv eller för vid, ja, man beaktar helt enkelt alla formella krav som man skall ställa på en termpost enligt DINs, CENs och ISOs rekommendationer och regler.

När arbetsgrupperna eller kommittéerna har mottagit terminologernas synpunkter och förslag till ändringar skall terminologerna också delta i de sammanträden där ledamöterna tar ställning till synpunkterna.

– Arbetet är ju under uppbyggnad och det tar lite tid att få gehör för det vi gör, säger Corinna till Anna-Lena Bucher och Katja Hallberg från TNC när de besöker DIN i februari.

– Vår ambition är att så småningom kunna ordna med terminologikurser för standardiserarna redan i inledningskedet till ett nytt standardiseringsarbete och sedan följa

gruppernas arbete med de terminologiska avsnitten så att allt blir rätt från början. Det som är svårt i dag är att få igenom ändringar av formella felaktigheter i definitionerna om dessa är baserade på en ISO- eller CEN-definition. Finns felet redan där så förs det vidare till den nationella versionen av en standard, säger Corinna.

Terminologerna på DIN har förutom granskningen en annan viktig uppgift, nämligen att bygga upp en intern termbank bestående av termposter ur sådana DIN-standarder som har ett terminologiavsnitt med termer och motsvarande definitioner. Termbanken, som innehåller 18 000 termposter, har än så länge bara de fyra terminologerna tillgång till. När termbanken blivit mer omfattande skall den läggas ut på det interna nätet så att alla DINs handläggare kan nå den.

DIN har gjort en ambitiös satsning för att få en rationell hantering av det nödvändiga terminologiarbetet inom standardiseringens ram.

## Kurser för svenska standardiserare

På uppdrag av Standardiseringen i Sverige, SIS, har SIS Forum AB inlett en serie kurser för projektledare och ordförande i svenska ISO- och CEN-kommittéer. Kurserna har utformats i samarbete med BSI, British Standards Institute, och vissa avsnitt leds av lärare därifrån. Kurserna behandlar procedurerna i internationell standardisering, interkulturell medvetenhet, argumentation, hur man når en överenskommelse samt informationsteknik och terminologi.

I juni hölls en pilotkurs för projektledare och den inleddes med en tims lång föreläsning om terminologiarbetets metoder och principer. Det var TNC som svarade för den delen. Den här första kursen var ett test och deltagarna var ombudda att utförligt utvärdera den. En finputsning kommer därpå att ske under sommaren så att man till hösten kan erbjuda (ännu mer) ändamålsenliga och väl fungerande kurser.

*Anna-Lena Bucher*



# Termfrågor i urval

Vi inleder Termfrågor i urval med att rätta till en del felaktigheter i de senaste numren av TNC-Aktuellt:

## jordfelsbrytare

Flera personer har påpekat att det vi skrev i nummer 2/95 inte riktigt stämmer. Visserligen finns det belägg för att jordfelsbrytare i USA kan kallas för *earth fault relay* men vanligare är uttrycket *ground fault circuit breaker*. TNCs styrelseledamot Hans Svensson har i ett brev påpekat att i IECs produktstandarder i serien IEC 1008 följande termer används för ifrågavarande apparater: *residual current circuit breaker* (en), *interrupteur à courant différentiel résiduel* (fr).

Apparaten kan vara försedd med inbyggt överströmsskydd. Grundtermen får då tillägget *with integral overcurrent protection* på engelska respektive *avec protection contre les surintensités incorporée* på franska.

I vissa sammanhang förekommer som fransk term *interrupteur automatique à courant différentiel résiduel*.

Ofta förekommer en precisering även i de fall apparaten inte är försedd med överströmsskydd. Man talar då om "without" på engelska respektive "sans" på franska.

En annan uppmärksam läsare, Bo Højdefors på Socialstyrelsen, skriver att jordfelsbrytare förutom *RCCB – residual current circuit breaker* också kan betecknas på följande sätt: *RCCD – residual current circuit device*, *GFI – ground fault interruptor* (amerikansk engelska), *RCD – residual current device* och *RCBO – residual current breaker, optional* (optional avser franskskiljningen, brytning sker alltid, påpekar Bo Højdefors).

## gymnasiaingenjör och civilingenjör

Den här frågan blev något slarvigt besvarad i nummer 2/95.

Enligt Bo Højdefors motsvaras civilingenjörsexamen av Master of Science, MSc, vilket givetvis är riktigt, med tillägg för den inriktning som examen har t ex *Master of Science in Chemical Engineering* (civil-

ingenjörsexamen på kemitekniklinjen).

Det är svårare att översätta titeln *gymnasiaingenjör*, vilket beror på att utbildningssystemen i de olika länderna avviker så från varandra. Bo Højdefors skriver att man åtminstone i Storbritannien använder *Higher National Diploma, HND*. I de svensk-engelska ordböcker inom utbildningsområdet som vi har sökt i används den litet svårhanterliga beskrivningen 'qualified graduate from upper secondary engineering course', vilket ungefär torde motsvara *gymnasiaingenjör*.

## Världsarvslistan

Världsarvslistan togs upp i nummer 3/95. Även i det svaret uppstod några felaktigheter som vi vill rätta till. På translittererad ryska skall uttrycket vara *spisok "Vsemirnogo nasledia"*.

*Maaailmanperintöluettelo* är det finska uttrycket enligt bland annat en flitig läsare av TNC-Aktuellt som heter Jeelena af Geijerstam.

## environmental management system

I nummer 3/95 förekom också en mycket olycklig felskrivning som gjorde att TNC rekommenderade fel term. Det skulle ha stått *miljöhantlingsorganisation* på sista raden. Ursäkta!

## avknopningsföretag

I nummer 2/95 skall den engelska översättningen naturligtvis heta *spin-off company* (med ett n i *spin*).

## genteknik

Den franska översättningen är felstavad i nummer 2/95. Det skall skrivas *ingénierie génétique*.

*Vi tackar för läsarnas uppmärksamhet och uppmanar alla som har synpunkter eller som hittar felaktigheter bland våra termfrågor att höra av sig.*

*Och nu över till nya frågor som vi hoppas inte innehåller några fel:*

## Definitionsfrågor

### allmänspråk och fackspråk

FRÅGA: Hur definieras *allmänspråk*?

SVAR: Man talar för det mesta om *allmänspråk* i relation till *fackspråk*. Därför bygger också definitionerna på varandra. *Fackspråk* kan definieras som 'språklig variant som används vid kommunikation inom ett verksamhetsområde'. *Allmänspråk* blir då 'språk som används vid annan kommunikation än fackspråklig'. Det finns också andra fullt rimliga definitioner av *fackspråk* och *allmänspråk*.

### byggledare

FRÅGA: Hur definieras *byggledare*?

SVAR: I en rapport "Lantbrukets byggprocess" av Carl-Magnus Dolby finns följande definition: 'byggerherrens förtroendeman som leder byggprojektet från idé till färdig byggnad'. I en anmärkning står: "Byggerherren bör ansvara för byggadministrationen vars viktigaste moment är tidplanering, kalkylering, upphandling, uppföljning och kontroll. Byggledaren är som regel byggfackman."

### Datex

FRÅGA: Är *Datex* ett namn och vad är egentligen skillnaden mellan namn och generiska benämningar?

SVAR: Uttrycket *stad* är en generisk benämning på en viss sorts tätort, dvs ett uttryck för hela arten av dessa tätorter. *Stockholm*, däremot, är ett namn på en unik stad. På samma sätt måste *Datex* betraktas som ett namn på det X21-nät, dvs det kretskopplade internationella nätverk för datakommunikation som används i bl a Sverige, eller på den tjänst på Telia som använder detta nät. Att man kan säga *en Datex*, *Datexen* kan jämföras med att man också säger *en Saab*, *Saaben* (där *Saab* är namn på en speciell bil och där *bil* är en generisk benämning på ett visst slags motorfordon) eller *en Mac*, *Macen*. Att man kan böja *Datex* är alltså inget bevis för att *Datex* är en generisk benämning.



### emulera och simulera

FRÅGA: Har TNC stött på termen *emulera*? Den används ibland i datorsammanhang i stället för *simulera* (man emulerar t ex olika enheters beteende). På engelska heter det *emulate*. Vad är skillnaden mellan emulera och simulera?

SVAR: Termen *emulate* förklaras i P H Collins *dictionary of computing/information technology* som 'to copy or behave like something else' (svensk term *emulera* eller *efterlikna*). Man tar upp ett exempel i ordlistan: "laser printer which emulates a wide range of office printers". Termen förekommer även i andra former, t ex *emulator* och *emulering*. I SS 01 16 01 *Dataordboken* definieras *emulera* som 'låta efterlikna ett datorsystem med ett annat, huvudsakligen med maskinvara, så att det imiterande systemet med samma data och samma datorprogram uppnår samma resultat som det efterliknade systemet'. *Simulera* definieras i *Dataordboken* som 'representera egenskaper hos ett reellt eller abstrakt system genom egenskaper hos ett annat system'. Exempelvis kan man simulera ett fysikaliskt fenomen med ett datorprogram eller representera en dators operationer med operationer i en annan dator.

### ergonom

FRÅGA: Finns det någon definition på vad en *ergonom* är?

SVAR: I *Nordisk yrkesklassifikation* definieras *ergonom* så här: 'anpassar arbetsplatser samt maskiner och annan arbetsutrustning till människors fysiska och psykiska förutsättningar; gör utredningar och forskar inom ergonomins område'. Det finns ingen särskild utbildning för ergonomer i Sverige, däremot finns det i England. I Sverige är det ofta sjukgymnaster som vidareutbildar sig, men det finns också tekniker och läkare som är ergonomer. Man skiljer på belastningsergonomi och psykisk ergonomi. Det finns ett nordiskt ergonomisällskap som kan ge mer upplysningar.

### konfigurera

FRÅGA: Jag har funnit att termen *konfigurera* används i två olika betydelser, dels att 'anpassa inställningarna i mjukvaran' och dels att 'välja hårdvara för ändamålet'. Jag skriver själv datamanualer och skulle vilja veta om det finns någon auktoritativ definition av begreppet *konfigurera*?

SVAR: Definitionen i *Dataordboken* är vid och medger i princip att konfigurering kan avse såväl hård- som mjukvara. Att konfigurera definieras där som: 'bestämma system med avseende på apparater, valfria egenskaper och datorprogram installerade i systemet'. Termen *konfigurera* tycks dock vara vanligare när man avser anpassning av mjukvara.

### konsolidera

FRÅGA: I en text står följande: "På grund av nedskärningar i budgeten skall vi konsolidera". Kan man säga *konsolidera* i det här sammanhanget, och vad betyder det?

SVAR: *Konsolidera* som ekonomisk term kan ha lite olika betydelser. Den kan betyda 'bolags uppgående i annat bolag', 'sammanläggning av balansräkningar' eller 'förstärkning av ett företags ekonomiska ställning'. I den nämnda meningen bör man, om man vill vara tydlig, därför förklara på vilket sätt man tänker konsolidera.

*Konsolidera* kan också ha en allmänare betydelse: 'förstärka genom att förbättra den inre strukturen'.

### kvalitetssäkring

FRÅGA: Hur skall man definiera begreppet *kvalitetssäkring*?

SVAR: I svensk standard SS-ISO 8402 finns följande definition: 'alla inom ramen för ett kvalitetssystem planerade och systematiska aktiviteter, presenterade i nödvändig utsträckning, som skapar tillräcklig tilltro till att ett objekt kommer att uppfylla kvalitetskrav'. *Kvalitetssystem* definieras i samma standard som: 'organisatorisk struktur, rutiner, processer och resurser som är nödvändiga för ledning och styrning av verksamheten med avseende på kvalitet'.

### maska av

FRÅGA: Jag har trott att man använder verbet *maska av* för att ange det som man skyddar med hjälp av en mask, på samma sätt som man använder en avmaskningsram inom fotokopieringstekniken för att täcka det som inte skall belysas. Nu säger en del att det är tvärtom, dvs att man maskar av för att något skall bli träffat av t ex strålning. Har jag rätt eller fel?

SVAR: Du har rätt. I en standard hittar vi definitionen på *maska av* (med synonymen *skärma av* och den engelska ekvivalenten *mask*): 'att med överdrag, folie, fixtur eller på annat sätt skydda underliggande material mot förändring'.

### namn och term

FRÅGA: Är det så att namn inte är termer?

SVAR: Ja, i princip. Men namn kan bli termer om användningen blir utbredd och namnkaraktären därmed försvagad, som i t ex *diesel*. Namn kan också inspirera till benämningen av en viss företeelse och är då en term, t ex *becquerel*. Namn kan även ingå som en del i ett ord eller en term, t ex *Internetansluten*. *Regeringen* är ett namn som skrivs med stor begynnelsebokstav om man åsyftar t ex den svenska; *regering* kan också vara en term som kan ges en generell definition.



### parabol

FRÅGA: Jag har just köpt ett hus, och i kontraktet står det att *parabol* skall ingå. Ägaren har tagit med sig all utrustning inklusive kablar, och



## Termfrågor i urval

försäkringsbolaget vill bara ersätta för parabolantennen. Vad innefattas egentligen i begreppet *parabol*?

SVAR: *Parabol*, *paraboloïd* är en geometrisk term och betecknar en andragsyta av bestämd form. Tyvärr, måste man konstatera att kontraktet är otydligt skrivet och att uttydningen av *parabol* inte är entydig. Ordet kan i det här fallet antingen stå för parabolantenn eller parabolantenn.

### självlösning, självhållning och självhämning

FRÅGA: I en artikel om pneumatik finns ett par begrepp som är förbryllande: man talar om *sjävlösande*, *självhållande* och *självhämmande* spänndon (som i det här fallet skulle kunna vara nästan vad som helst). Kan TNC reda ut skillnaden mellan dessa begrepp?

SVAR: Enligt Nationalencyklopedin är *självhämning* och *sjävlösning* synonymer och förklaras som 'fenomen orsakat av friktion i mekaniska anordningar'. Det finns både önskvärd och oönskad självhämning. Önskvärd självhämning kan förekomma i skruvförband och frihjul, och oönskad självhämning i bromsar och snäckväxlar. Termen *självhållning* definieras i svensk standard SS 428 19 50 – *Reläer* som 'tillstånd när ett relä hållmatas över egen kontakt efter tillslag'.

### videotex

FRÅGA: Hur definieras *videotex*?

SVAR: Det kan definieras som 'databastjänst som förmedlas via telefonnätet och som visas på tv- eller datorskärmen'.

Synonymt används också termen *teledata*.

## Etymologifrågor

### tauon

FRÅGA: Har TNC något belägg för termen *tauon*?

SVAR: Ja, i tidskriften *Forskning och Framsteg* (1995:8) finns en intressant artikel om förra årets Nobelpristagare i fysik. En av dessa är

Martin L. Perl, som för tjugo år sedan upptäckte tauonen. I artikeln står följande: "Medan neutrinen sedan länge var en väletablerad fast spöklik medlem av partikelfamiljen var tauonen, elektronens dästa broder, helt okänd när Martin Perl trollade fram den i en partikelkross på Stanforduniversitetet i Kalifornien i mitten av 1970-talet. I en ring förintas där elektroner när de frontalkolliderar med sina antipartiklar, positroner. Kvar blir bara ren energi. Ur den kan nästan vilka partiklar som helst uppstå."

## Formfrågor

### centrum

FRÅGA: Hur böjs *centrum*?

SVAR: I första hand *ett centrum*, *centrumet*, *flera centrum*, *centrumen*.

### decimaltecken

FRÅGA: Får man använda *punkt* som decimaltecken i svensk text?

SVAR: Nej! Enligt både svensk och internationell standard skall *komma* användas som decimaltecken. Enligt SS 03 61 07 får punkt endast användas vid s k imperial units i engelsk text.

### glukos eller glykos

FRÅGA: I skrivningen av recept varierar bruket mellan *glukos* och *glykos*. Vilken form bör man välja?

SVAR: *Glykos* verkar ha varit den vanligaste formen förr. I *Svensk Ordbok* ges *glukos* först följt av *glykos* som synonym. Enligt TNCs kemist säger man i rent kemiska sammanhang uteslutande *glukos* idag. Välj den formen!

### kvalité eller kvalitet

FRÅGA: Skriver man *kvalité* eller *kvalitet*?

SVAR: I sakprosa är formen *kvalitet* vanligast.

### onlinetjänst eller online-tjänst

FRÅGA: Jag såg i en datortidskrift att TNC har accepterat *online* som svensk term i de fall man inte kan

eller vill använda termen *direktansluten*. Vi skulle gärna vilja anpassa ordet än mer till svenskan och i sammansättningar hellre skriva t ex *onlinetjänst* än *online-tjänst*. Vad säger TNC om detta?

SVAR: Vi tycker det går bra med denna anpassning, dvs *onlinetjänst*, särskilt när man vänder sig till en grupp som vet vad det handlar om. I andra fall kan man för att vara tydlig skriva *online-tjänst*.

### policy

FRÅGA: Hur skriver man *policy* i pluralis?

SVAR: *Policy* är ett sådant ord som enligt SAOB och *Svensk ordbok* saknar pluralform. Svenska språknämndens och TNCs rekommendation är att man gör en omskrivning med singularformen (t ex "Företagets *policy* kan delas upp i följande delar: ..." ) eller ett synonymt ord. Ofta kan ord som *grundprinciper*, *program*, *handlande* m m fungera i stället. Om man absolut behöver en pluralform kan *policier* till nöds användas.

### volymmodell eller volymsmodell

FRÅGA: Heter det *volymmodell* eller *volymsmodell*?

SVAR: TNCs skrivregler säger att formen på fogen mellan sammansättningar som består av två led inte kan bestämmas genom enkla regler, och att man därför får söka belägg i ordböcker. En sökning i Termdok på enkla sammansättningar med *volym* ger överväldigande belägg för *volymmodell*.

## Förkortningar

### CNC-maskin

FRÅGA: Hur uttyder man *CNC* i ord som *CNC-maskin*? Kan man säga *numeriskt styrd maskin*?

SVAR: ITNC 78 *Verkstadsteknisk ordlista* finns termen *CNC-maskin*, men om man vill skriva ut förkortningen *CNC* (computerized numerically controlled), har TNC tidigare rekommenderat *datoriserat numeriskt styrsystem*.

## Ordvalsfrågor

### brädgårdstecken eller nummertecken

FRÅGA: Vad heter tecknet # på svenska? Brädgårdstecken?

SVAR: En arbetsgrupp inom Informationstekniska standardiseringsringen har rekommenderat *nummertecken*. På engelska heter tecknet *number sign*. Svenska språknämnden rekommenderar *dubbelkors*, men möjligen kan det förväxlas med ett annat, liknande, tecken (‡). Detta tecken kallas också *dubbelkors* (på engelska *double dagger*). Termen *nummertecken* finns både i TNCs skrivregler och i svensk standard.

### choklad och konfektyr

FRÅGA: I norskan skiljer man på *choklad* och *konfektyr*; gör man det i svenskan också?

SVAR: Ja, sötsaker delas in i *choklad* och *konfektyr*. *Konfektyr* är enligt Nationalencyklopedin en samlade term för alla typer av sötsaker, exklusive ren *choklad*. *Konfektyr* delas i sin tur in i *sockerkonfektyr* och *chokladkonfektyr*. Till *sockerkonfektyr* räknas: karameller, tabletter, pastiller, tuggummi, gelé- och skumprodukter, konfektyrmarmelad, lakritsprodukter, kola, marsipan- och nougatprodukter m m. *Chokladkonfektyr* är *sockerkonfektyr* överdragen med *choklad*.

### dubbelsnedstreck

FRÅGA: Vad kallas desa tecken: // (dubbla streck), / (streck) och \ ("backslash")?

SVAR: Vi har två förslag för //: *dubbelsnedstreck* eller *två snedstreck*. Med tanke på att både *dubbelsnedstreck* (//) och *snedstreck* (/) används i adressen till en hemsida på Internet verkar *dubbelsnedstreck* vara lite tydligare eftersom det andra tecknet i detta sammanhang kan kallas *enkelsnedstreck*. *Backslash* översätts med *omvänt snedstreck* på svenska.

### euro

FRÅGA: Vad anser TNC om *euro* som beteckning på den gemensamma

valutan i EU? Andra förslag som har funnits är *credit*, *krona*, *franken*, *daler* eller *banko*.

SVAR: Vi tycker det är synd att byta bort *ecu* som trots allt har hunnit bli etablerat nu. *Euro* har visserligen en stavning som passar in i alla medlemsländers språk, men uttalet kommer att skilja sig högst väsentligt mellan språken; jämför med franskan, tyskan och engelskan. Även på svenska kommer vi att tveka om uttalet: [e'ro], [eu'ro] eller [ev'ro]? Trots detta är *euro* enligt vår mening ändå det bästa av de nämnda förslagen.

Det är också den term som nu har beslutats inom EU. På svenska skall det skrivas med gemener och det har samma form i pluralis.

### fotovoltaik

FRÅGA: Finns termen *fotovoltaik* på svenska? Det handlar om att omvandla solstrålning till elenergi.

SVAR: *Fotovoltaisk cell* finns med som en avrådd term till *fotocell* i TNC 81 *Energiordlista*. Det efterfrågade begreppet finns dock i TNC 81 med termen *soltermisk elgenerering*. Definitionen lyder 'omvandling av solstrålningsenergi till elektrisk energi via värme'.

### förpackningschips

FRÅGA: Vad heter det förpackningsmaterial som består av blad- eller ostbågsformade frigitbitar?

SVAR: Det heter *förpackningschips*.

### kompakthylla

FRÅGA: Vi har i vårt bibliotek hyllsektioner som skjuts på skenor och som kan föras ihop för att de skall ta minsta möjliga utrymme. Denna typ av hyllor finns även där andra saker lagras, t ex databand, skruvar och muttrar. Vi har alltid kallat dessa hyllor för *kompaktus* alternativt *kompaktussystem*. Nu undrar vi hur de egentligen benämns?

SVAR: De kallas *tätpackningssystem* eller *kompakthyllor*.

### mjukstängande magnetventiler

FRÅGA: Jag översätter en text om magnetventiler från danska till

svenska. På danska säger man att ventilererna är *lukkeslagsdempende*, och det betyder att de är försedda med en anordning som gör att de inte väsnas när de stänger. Vad heter det på svenska?

SVAR: Med stor sannolikhet är det detsamma som *mjukstängande magnetventiler*. Sådana ventiler har man t ex i väggar i närheten av sovrum. *Mjukstängande* är en bra beskrivande term som borde kunna vara generell, oavsett ventilens konstruktion.

### motorgas

FRÅGA: I Danmark kan man köpa till en utrustning till vanliga personbilar som gör att bilarna kan drivas med gas i stället för med bensin. Den gas man fyller i behållarna kallas i Danmark för *autogas*. Gasen finns att köpa på alla bensinstationer. Förekommer det här i Sverige och vad heter i så fall gasen på svenska?

SVAR: Ja, det förekommer men är inte så vanligt. Bara ett par bensinstationer i Sverige kan erbjuda tankning med den här typen av gas. Den kallas då *motorgas*. Många som har den här typen av utrustning fyller bara på gas vid den årliga bilbesiktningen, för då krävs nämligen att gastanken måste vara fylld.

### solfångare

FRÅGA: Vad kallas en anordning som fångar in solens strålar och som omformar strålningen till värme? Solstråleinfångare? På engelska säger man *solar collector*.

SVAR: Enligt TNC 81 *Energiordlista* heter det *solfångare*.

### tertial

FRÅGA: När man delar in året i fyra delar med tre månader i varje heter varje del *kvartal*, det vet jag. Men vad heter det när man delar in året i tre delar med fyra månader i varje del?

SVAR: Det heter *tertial*, som är ett latinskt ord med betydelsen tredjedel.

## Översättningsfrågor

### beflockning

FRÅGA: Vad heter *beflockning* på engelska? Med *beflockning* menas i



## Termfrågor i urval

det här fallet att man sprutar fibrer på insidan av ett handskfack i en bil så att ytan sedan ser ut som sammet.

SVAR: Det heter *velour finishing* eller *fibre dusting* på engelska. Där emot avråder vi från termen beflockning – använd hellre *velourisering*, som i TNC 84 *Plast- och gummiteknisk ordlista* definieras som: 'påföring, t ex med sprutpistol, av en mocka- eller sammetsliknande matta av upprättstående korta fibrer på ett underlag'.



### blädderblock

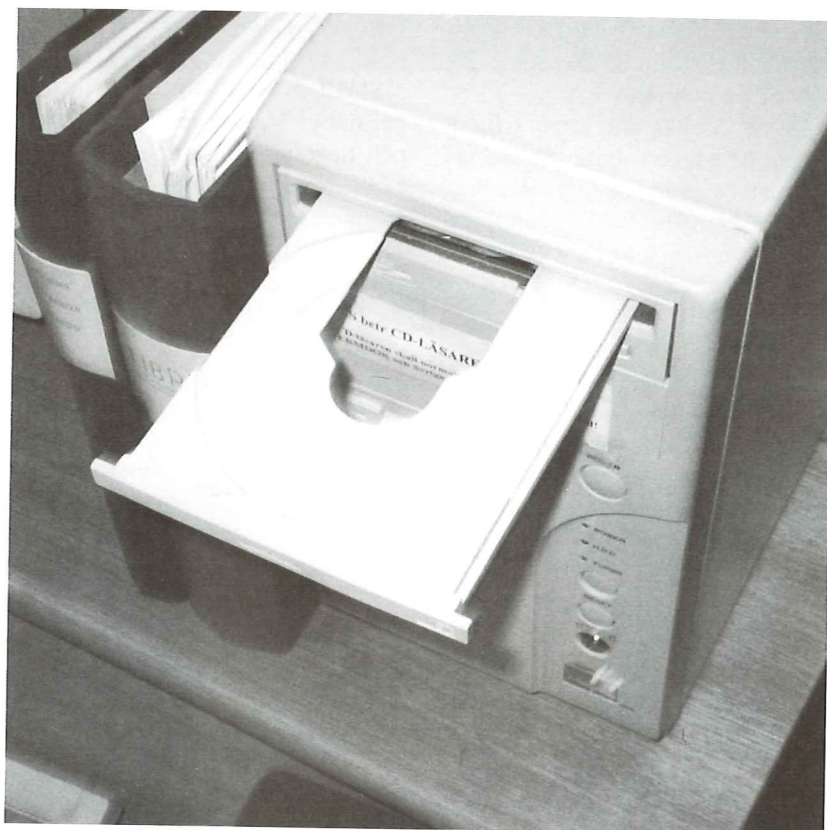
FRÅGA: Vad heter *blädderblock* på engelska? Det är ett stort block som man skriver på vid konferenser och liknande.

SVAR: Den engelska motsvarigheten är *flip chart*.

### distributed concurrent engineering

FRÅGA: Finns det någon svensk motsvarighet till *distributed concurrent engineering*? I dag tycks den engelska termen användas också på svenska, men det vore bra om TNC kunde ge förslag på en bra svensk term. Förledet *distributed* syftar troligen på att arbetet sker på olika håll.

SVAR: Enligt EUs termdatabas Eurodicautom är *simultaneous engineering* en synonym till *concurrent engineering*. TNC har tidigare föreslagit *samtidig produktutveckling* alternativt *integrerad produktutveckling* som svenska motsvarigheter. Eurodicautom har *parallell produktutveckling* som dansk term. Enligt källor förekommer såväl *samtidig* som *parallell produktutveckling* och med *distributed* avses helt enkelt *decentraliserad*. TNC rekommenderar alltså *decentraliserad samtidig produktutveckling* eller *decentraliserad parallell produktutveckling* som motsvarighet till *distributed concurrent engineering*.



*Släde.*

### släde

FRÅGA: Jag skall översätta en produktbeskrivning gällande cd-spelare från finska till svenska. Vad kallar man den platta eller ställning som cd-skivan läggs på och som åker in i spelaren? På finska kallas den, i fri översättning, *skivkälke*.

SVAR: På svenska benämns den *släde*.

### information highways

FRÅGA: Finns det någon lämplig och vedertagen översättning till *information highways*?

SVAR: *Elektroniska motorvägar* är ett populärt uttryck som ofta anges som motsvarighet till engelskans *information highways*, men som förmodligen kommer att användas mindre allt eftersom tekniken blir mer vardaglig. Inom telekommunikationsområdet använder man termen *högstighetsnät* för samma begrepp. Metaforen *elektroniska motorvägar* beskriver vad som avses och är väl spridd, men man kan också använda termen *högstighetsnät*.

### plocklista

FRÅGA: Vad heter *plocklista* på engelska? Det är en beställning i form av en lista som man tar med sig ut på lagret och efter vilken man plockar ut de varor kunden beställt.

SVAR: Det heter *picking list*.

### polling

FRÅGA: Vad heter datatermen *polling* på svenska? Det är ett övervakningssystem för nätverk som kontinuerligt tittar över punkter i systemet.

SVAR: *Polling* översätts enligt SS 01 16 01 *Dataordboken* med *avfrågning* eller *pollning* och är en 'process vid vilken en datastation i taget anmodas att starta överföring'. I anmärkningen till definitionen står: "Den grundläggande funktionen är att förebygga överbeläggning av förbindelsen genom att säkerställa överföring från en station i taget."

### single-point data

FRÅGA: Vid granskning av en titel på en standard står det 'insamling

## Termfrågor i urval

---

och presentation av single-point data'. Vad kan man översätta *single-point data* till på svenska?

SVAR: Vi har inte kunnat finna belägg på någon svensk motsvarighet, men när man jämför med tyskan och franskan skulle vi vilja föreslå att man använder *jämförbara data från enskilda mätningar*.

### **vindvisering och pilotballong**

FRÅGA: Inom bland annat det militära skickar man upp ballonger som skall mäta vindhastighet och vindriktning. Detta kallas på svenska *vindvisering* eller *vindpiloting* och

ballongen kallas *pilotballong*. Vilka är de engelska motsvarigheterna?

SVAR: *Pilotballong* heter *pilot balloon* enligt *Meteorological Glossary* och begreppet förklaras utförligt i ordlistan. Det står bl a att "larger balloons ... are used for wind finding". Möjligen är det detsamma som *vindvisering*. Något annat förslag eller belägg har vi inte hittat.

### **värdeanalys**

FRÅGA: I en engelsk text inom byggområdet återkommer uttrycket *Value Engineering* (skrivet med versala begynnelsebokstäver). Finns det nå-

gon svensk term som motsvarar detta?

SVAR: Vi kunde inte hitta belägg på någon svensk motsvarighet, men i Eurodicautom fann vi en engelsk definition som verkade stämma med frågarens beskrivning av begreppet: "A technique for reducing total cost while maintaining or improving the overall usefulness of a product or service". På danska heter detta *vaerdi-analyse*. Förslagsvis skulle man kunna använda uttrycket *värde-analys*, och vi fick senare bekräftat att det verkligen är den termen som används.